

SHAİ HAR-EL, *Ortadoğu'da Hakimiyet Mücadelesi Osmanlı-Memlûk Savaşı ; 1485-1491* (xv+238 sayfa) e.j. Brill, Leiden-New York-Köln, 1995

"Ortadoğu'da Hakimiyet Mücadelesi Osmanlı-Memlûk Savaşı, 1485-1491" adını taşıyan bu eser Shai Har-El'in doktora çalışmasının bir ürünüdür. Kitabının önsözünde de belirttiği gibi yazar, doktora çalışmasını Prof. Dr. Halil İnalçık'ın nezaretinde yapmıştır. Bu özelliği dolayısıyla, yazar çalışmasıyla övünmekte ve bunun konuyu aydınlatmaktaki önemini vurgulamaktadır.

Ortaçağ Ortadoğusu üzerine yapılan tarihi araştırmaların sayısı az değildir. Özellikle, Osmanlı tarihi üzerine yapılan çalışmalar oldukça fazladır. Ancak, modern çağ öncesi dönemlere ait İslam dünyasını, uluslararası ilişkiler çerçevesinde değerlendiren eserler için aynı şeyleri söylememiz oldukça zordur. Ortaçağ Ortadoğusu üzerine yapılan çalışmalar genellikle, bir ülkenin, bir hanedanın, bir dini gurubun veya askeri ve sosyal kurumların tarihi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bölgeyi tüm unsurlarıyla, karşılaştırmalı olarak değerlendiren eserlerin yok denecek kadar az olmasının en başta gelen sebebi ise dil problemidir. Bu problemi çözmeden, diplomasi, ordu, ekonomi, politika ve benzeri alanlara nüfuz ederek bölgenin karşılaştırmalı tarihini yazmak mümkün değildir.

Yazarın da belirttiği gibi Halil Ethem (Eldem) Sydney Fisher, Şehabettin Tekindağ, Selahattin Tansel ve Hedda Reindl, bu konuda önemli eserler vermişlerdir. O dönemde dünyadaki dengeler bakımından çok önemli olan, Osmanlı Memlûk mücadelesinin nedenlerini ve sonuçlarını yazarın bu eseri ile öğrenmiş bulunuyoruz. Ancak yazarın şu görüşünü de paylaşıyoruz: "Bu konu ve Osmanlı-Memlûk çatışması halen derinlemesine birçok araştırmalara ihtiyaç duyuyor" (s. XII).

Osmanlı-Memlûk ordularının karşı karşıya geldiği bu ilk savaş, 1485-1491 yılları arasında vuku bulmuştur. Bugünkü Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde cereyan eden bu hakimiyet yarışının 6 yıl kadar süren bir savaşa neden olması, bu savaş neticesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede güçlenirken Memlûk İmparatorluğu'nun büyük ölçüde zayıflaması ve nihayet 2. Osmanlı-Memlûk Savaşı (1516-1517)'nda yıkılması sürecinin detaylı bir şekilde araştırılıp ortaya çıkarılması, Türkiye ve bölge ülkelerinin tarihi açısından önemlidir. Shai Har-El, bölgedeki güç dengesini ve hakimiyet mücadelesini, uluslararası ilişkiler çerçevesinde çok güzel bir şekilde analiz ederek konuyu açıklığa kavuşturmuştur.

"Ortadoğu'da Hakimiyet Mücadelesi Osmanlı-Memlûk Savaşı, 1485-1491" isimli eser başlıca iki bölümden oluşuyor.

Birinci bölüm, 8. yüzyıl ortasından başlayıp 14. yüzyıla kadar geçen dönemi ve hemen savaş öncesi gelişen olayları anlatıyor. İkinci bölüm ise tümüyle Osmanlı Memlûk savaşının anlatılmasına ayrılmıştır. Birinci bölüm kronolojik olarak daha uzun olmasına rağmen, konunun gereği bakımından ikinci bölüm daha detaylıca incelenmiştir. Bundan da anlaşılacağına göre, yazar birinci bölümü asıl bölüme giriş gibi ele almış ve bütün çabasını bu ikinci bölümün daha iyi kavranması hususunda yoğunlaştırmıştır.

Birinci bölüm "Güneydoğu Anadolu için Mücadele" ismini taşıyor ve dört ayrı başlık altında bu bölüm inceleniyor. Yazar ilk olarak "Memlûklerin Anadolu Sınır Politikası" nı incele-

miş, ardından "İlk Devir Osmanlı Memlûk İlişkilerinin Uyum ve Çatışması" na değinmiştir. Daha sonra, "Karaman ve Dulkadiroğulları için Çatışma (1464-1481)" yı anlatmış ve son olarak da, "Savaşın Başlangıcı (1481-1485)" üzerinde durmuştur.

İkinci bölüm "Birinci Osmanlı-Memlûk Savaşı" adını taşıyor, ve yine birinci bölümde olduğu gibi, yazar dört ana başlık altında konuyu bizlere sunuyor. İlk olarak, "Osmanlılar'ın Kilikya'yı İşgali (1485-1487)" ni anlatıyor. İkinci olarak, "Diplomatik Alandaki Tartışma" üzerinde duruyor. Üçüncü olarak, "Ağa-Çayırı Savaşı (1488)"nı geniş bir şekilde aktarıyor, son olarak, "Sıcak Savaş (1489-1491)" ı ayrıntılı bir şekilde anlatıyor.

Birinci bölümde savaş öncesinde gelişen olayları her ülke zaviyesinden incelendiğini görüyoruz. Bu bölümde her iki ülkenin askeri ve idari organizasyonu gözden geçiriliyor ve savaşa yol açan krizler, Karaman ve Dulkadiroğulları'nın savaşa nasıl girdikleri anlatılıyor. İkinci bölümde ise, tamamen savaş ve savaşın aşamaları anlatılıyor ve dört farklı açıdan inceleniyor. Her iki tarafın politikası, savaş stratejisi, orduları ve müttefikleri, savaşın günlük yaşama yansımaları ve diplomatik arenadaki gelişmeler yazar tarafından büyük bir ustalıkla anlatılıyor.

Sonuç bölümünden sonra ekler bölümü yer alıyor. Birinci ekte "II. Osmanlı-Memlûk Savaşı Hakkındaki Kaynaklar" veriliyor. İkinci ek "Tursun Bey'in Osmanlı Donanması Tasviri", üçüncü ek "Venedik İstihbarat Raporunda Osmanlı Donanması", dördüncü ek ise "Osmanlı-Memlûk Savaşı Hakkındaki Rodos Raporu" başlığını taşıyor.

Yazar Osmanlı-Memlûk mücadelesini detaylı bir şekilde incelerken bu iki ülkenin değişen sınırlarını ve savaş meydanlarının haritalarını veriyor. Ancak 5. sayfadaki haritada Anadolu'nun Ege sınırları ve Kıbrıs haritasında bariz çizim yanlışları bulunuyor. Yazar bunun dışında, dönemi uluslararası ilişkiler ve güç dengeleri bakımından başarılı bir şekilde incelemiş ve önemli bir boşluğu doldurmuştur.

SÜLEYMAN KIZILTOPRAK